

Ismerd meg hazádat!

277.

Idegvezető: TURI PETER, a Központi Múzeumi Igazgatóság igazgatóhelyettese

Budapest VII.

A Várhegy mindössze 50–60 méterre emelkedik a Duna partja fölé, és így is, nem túl nagy kiterjedésű. Az itt ékeskedő volt királyi vár, majd királyi palota formája és nagysága az idők folyamán több ízben változott. E változások ellenére azonban évszázadokon keresztül — s természetesen ma is — mindig városképformáló jelentőségű volt. Erről tanúskodnak a régi metszetek, vázlatok, festmények ugyanúgy, mint napjaink színes felvételei. A Várhegyet sok oldalról közelíthetjük meg. A „0” kilométerkőtől — míg a II. világháborúban elpusztult síkló újból meg nem épül — külön autóbuszok közlekednek a volt királyi palotába.

A Várhegyen népesebb település csupán a tatárjárást követően alakult ki, amikor

rályi vár, illetve királyi palota építése Zsigmond (1387–1437) hosszú uralkodása idején kapott különös lendületet. A gótikus stílusú várnak ekkor volt a legnagyobb kiterjedése, s épülettömbjei három belső udvart fogtak közre. E nagyszerű építkezést a Mátyás (1458–1490) uralkodása alatti építkezések „koronázták” be, amikor a kibontakozó reneszánsz stílusnak megfelelően átalakították, szépítették, csinosították, gazdagították, és európai hírnévre, rangra emelték a királyi palota épületeit és berendezéseit. Falai között meghonosították a humanista művészetet, kultúrát és tudományt.

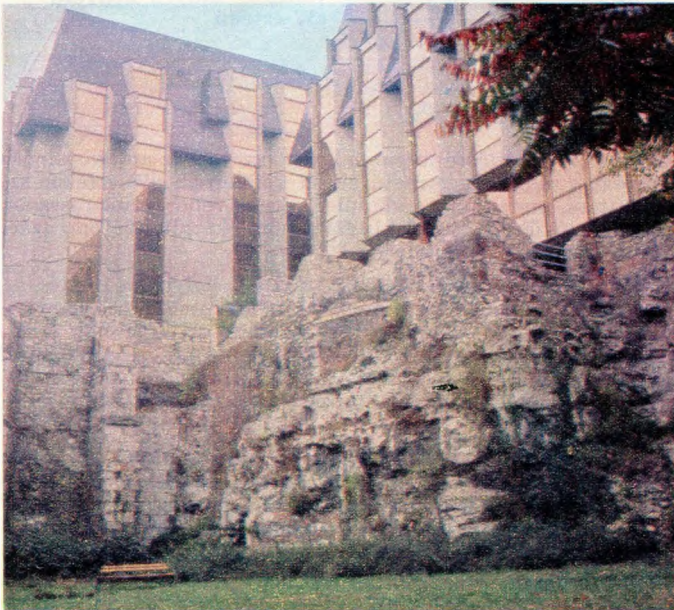
A 145 évig tartó török uralom alatt az épületeket katonai célokra (kaszárnyák, lőporraktárak), valamint börtönnek használták. Allagmegóvásukról nem gondos-

Várbeli udvarok

Hilton-szálló

ALMÁSSY TIBOR felvételei

a kőből megépített erődítményrendszer a lakosság biztonságát is szolgálta. A későbbi királyi szálláshely körül (ennek megbízható védettsége miatt) különösen a XIII. sz. második felétől sok jómódú kereskedő és mesterember telepedett itt le. A ki-

kodtak. A török elleni felszabadító harcokat megelőző csatározások közepette, de főleg annak folyamán igen sok épülettömb elpusztult, kiégett, amelyek közül később néhányat le is bontottak.

Mária Terézia idején, a középkori állapotoktól lényege-

sen eltérő, barokk palotát építettek, majd később részben átépítették és bővítették. A palota mai arculata — beleértve annak hatalmas méretű, krisztinavárosi szárnyát is — a századfordulón alakult ki. A Dunára néző szárny közepén kupolás, barokk-neo-

barokk palota építését 1905-ben fejezték be. A II. világháborúban az új várpalota teljesen megsemmisült, üszkös romhalmazzá vált. De nemcsak a királyi palota és a kormányhivatal épületei váltak az eszelen pusztítás áldozatává, hanem a Várne-

11

AUTÓ-MOTOR

1981 NOV

gyed úgyszólván minden épülete, hisz teljes épségét egyetlen ház sem tudta megőrizni. A dolgos kezek a II. világháború okozta sebeket még napjainkban is gyógyítgatják.

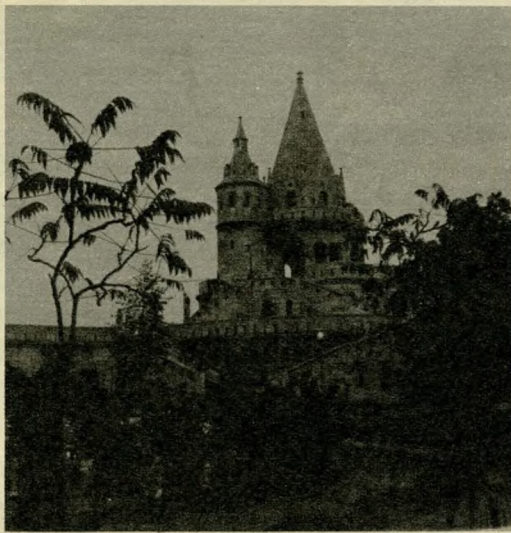
Újbóli helyreállításakor sikerült a palota néhány középkori maradványát feltárni és bemutatni. Az eredeti (a háború előtti) kupola méreteit a helyreállítás során megnövelték.

A volt királyi palota újjáépített, s az esetek többségében belülről átalakított, funkciójában lényegét tekintve teljes egészében megváltozott épületszárnyaiban

— fővárosunk múltját a Budapesti Történelmi Múzeum,
— a magyar képzőművészet múltját és jelenét a Magyar Nemzeti Galéria,
— munkásmozgalmunk történetét és legújabbkori fejlődését a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum állandó jellegű kiállításai mutatják be. E kiállítások mellett hosszabb-rövidebb időtartamú, különböző — képzőművészeti, műszaki, régészeti, jubileumi, aktuális politikai, külföldi stb. — időszakos kiállítások is láthatók itt. Napokra, sőt hetekre és hónapokra szóló látványos akad itt az ódon és a frissen emelt falak között, s mindenütt apáink és úkapáink tehetségét és munkásságát, eredményeit és családásait, köz- és ünnepnapjait, győzelmeit és kudarcait sugározzák a kiállított egyszerű használati és művészeti értéket képviselő tárgyak, dokumentumok.

A várpalota krisztinavárosi szárnyába és a hozzá csatlakozó raktárakba a felbecsülhetetlen értékű, nemzeti múltunkat is híven reprezentáló és dokumentáló Széchenyi Könyvtár anyagát — folyamatosan — helyezik el.

A királyi palota építésével egyidőben a paloták sorát a főurak, polgárok, tisztviselők, hivatalnokok és kereskedők emeltették. E felgyorsult építkezések kapcsán — a XIV—XV. század folyamán — alakult ki a Várnegyed ma is jól nyomon követhető szerkezete és városképe. Erdemes megemlíteni, hogy az Uri utca 31. sz. alatti épület a Várnegyed egyetlen olyan középkori palotája, amelyet két emelet magasságban — hirtelt érdemlő módon — állítottak helyre. Nagyon sok az

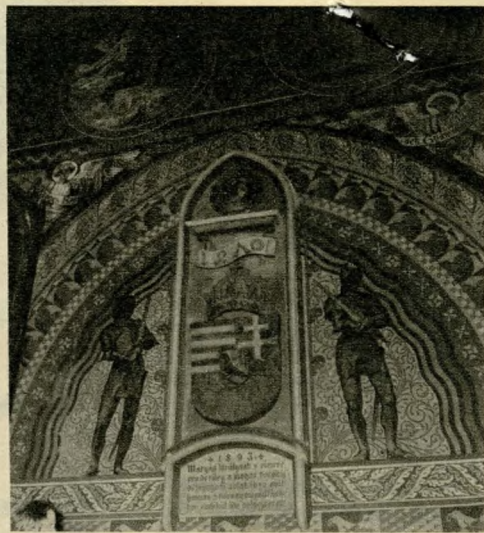

Halászbástya

emeletes paloták száma, s főleg szépek ezek kapualjai, amelyek döntő többsége megépítési formájukban maradt fenn, illetőleg ennek megfelelően állították helyre őket.

A Várnegyed középpontja a Mátyás-templom előtti Szentháromság tér, amely az 1686-os ostrom kapcsán súlyosan megsérült, megrongálódott, s majd a később lebontott épületek helyén alakult ki. A templom sorsa szorosán fonódott a Várnegyed történetével. A tatárjárást követően, a XIII. sz. közepén (1255—69 között) IV. Béla építtette fel gótikus stílusban. Később ez lett a német polgárság plébániatemploma. Honatyáink itt fogadták 1301-ben a magyar trónra kacsingató Vencel cseh királyt. 1302-ben e templom falai között átkozták ki a római pápát, mert ő más királyi trónra kerülését támogatta. 1309-ben itt koronázták magyar királlyá Károly Róbertet. Mátyás királlyá választásának hálaadó istentiszteletét és mindkét esküvőjét itt tartották meg. Volt török — Büjük néven ismert — dzsámi, majd a kizűzésüket követően a barokk stílusban átépített templom oltáránál koronázták magyar királlyá a Habsburg-ház két uralkodóját, I. Ferenc Józsefet és IV. Károlyt is.

Az igen sok viszontagságot, tűzvészt, pusztítást, rombolást megért templomot 1874—96 között Schulek Frigyes irányításával rekonstruálták, illetve építették újjá.

Mátyás király címere

Ekkor nyerte el mai formáját, s az 1945-ös pusztulást követően is e terveknek megfelelően állították helyre. Az eredetileg Nagyboldogasszony néven ismert templom déli kapuja — a Mária-kapu — az 1370-es években készült. A Mátyás korában emelt déli tornyára 1470-ben helyezték el a király címerét, amelyet a templom restaurálásakor a déli kapuja mellé, a belső térbe helyeztek át. E címerről kapta a mai — Mátyás-templom — elnevezését. A freskókat Lotz Károly és Székely Bertalan készítették, s ők tervezték az igen impozáns, színpompás üvegablakokat is. Szt. Imre oltárképei Zichy Mihály tehetségét dicsérik. A templom oldalkarzatán levő egyháztörténelmi és egyházművészeti kiállítást is feltétlenül érdemes megtekinteni. A Mátyás-templomban megrendezett hangversenyek mindig igen vonzóak.

A templom mellett Szent István bronzból készült, elmentmondást nem tűrő, méltóságot, nyugodtságot kifejező lovasszobra Stróbl Alajos remekül megformált alkotása. Az 1906-ban felavatott szobor talapzata Schulek Frigyes tervei alapján készült.

A középkori várfalak és bástyák helyére Schulek Frigyes tervei alapján a századfordulón, 1895—1902 között neoromán stílusban építették meg az igen hangulatos, látványos, közkedvelt, a városra, a Margitszigetre, a Duna hídjaira, Buda Duna-parti részére, sőt a Budát övező he-

gyek jelentős koszorújára remek kilátást nyújtó Halászbástyát.

Az 1976-ban felépült, modern Hilton Szálló is szerencsén illeszkedik a történelmi múltat sugárzó emlékegyüttesbe. Az előtte levő teret Hess Andrásról nevezték el. 1473-ban ő készítette el hazánkban az első nyomtatott könyvet, a latin nyelvű Cronica Hungarorumot. Ezen a téren, karddal a kezében, igazi harcoshoz méltón, hősiess viadalban esett el az 1686. szeptember 2-i véres harcok közepette az utolsó budai pászsa — Aldurrahman. S mily véletlen, hogy napra pontosan 145 év telt el Szulejmán szultán Mátyás-templombeli hálaadó istentisztelete és az utolsó budai pászsa „mennyebe-menetele” között.

A tér lezárását képező úgynevezett Vörös Sün-ház gótikus ablakkereteiből ítélve már a XIII. sz. második felében emeletes épület volt. A ma álló épület több középkori ház „ötveteként” alakult ki. 1785-ig a Várnegyed egyetlen — a Vörös Sünhöz címzett — vendégfogadója, de egyben az ittlakók kedvelt mulató és szórakozó vendéglője volt. Nagytermében már 1760-tól a XIX. sz. elejéig — a táncmultságokon kívül — színelőadásokat is tartottak.

A térre 1936-ban állították fel — Buda török alól történő felszabadításának 250. évfordulója alkalmából — a „szent” háborút jelentősen támogató XI. Ince pápa szobrát.